

"İşkâl-i mantıkıyeyi kıyâs-ı istikrâî cihetiyle on bine kadar iblâğ edip, hiçbir âlimin yetişemediği bir derece-i ihata göstermiş..." cümlesini açıklar mısınız; "On bine kadar iblağ etmek" ne demektir?

"Eski Said olduğu zamanlarda, İngilizlerin dinî suallerine gayet lâtif ve müskit bir cevap vermiştir. Ve ilm-i mantıkta, İbn-i Sina'nın telifatından geçecek Tâlikat namında harika bir risalesi var. İşkâl-i mantıkıyeyi kıyâs-ı istikrâî cihetiyle on bine kadar iblâğ edip, hiçbir âlimin yetişemediği bir derece-i ihata göstermiş. Sünuhat isminde bir risalesinde gördüm ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, âlem-i mânâda, bir medresede ona ders verdiğini görmüş. O ders-i mâneviyeye binaen İşârâtü'l-i'câz namındaki harika tefsiri yazmış."⁽¹⁾

Bu paragrafta Üstad Hazretlerinin akıl ve mantıkta ne kadar ileri ve deha derecesinde olduğu izah ediliyor. Öyle ki **Talikat** namındaki mantık risalesi İbn-i Sina'nın mantık kitaplarından daha ileri bir derecede olduğunu anlıyoruz.

Bu paragraf Üstad Hazretlerinin sadece dini ilimlere değil, müspet ilimlere de ne kadar vakıf olduğunu gösteriyor. Mesela Üstad Hazretleri zekavet ve riyaziyata olan vukufiyetini bir olasılık hesaplaması ile göstermiştir. Olasılık, bir şeyin olma ve olmama şansının ve olabirliğinin hesaplanması demektir.

Üstad Hazretlerinin yaptığı şu hesaplama buna bir örnektir. On beş Müslim ile on beş gayri müslimin kuradan çıkma olasılıklarının hesabı ve bu hesaba göre "**Nasıl bir paylaşırma yapılırsa, sürekli müslime isabet eder?**" diye ihtimalleri değerlendiriyor.

Üstad Hazretleri bu hesaplamada ilk önce yüz yirmi dört olasılığı hesap ediyor, daha sonra kendi zihni kuvveti ile bu olası durumları iki bin beş yüze çıkarıyor. Zaten rakam ziyadeleştikçe olası haller de ziyadeleşir ve zihnin işin içinde çıkma oranı o derece zorlaşır. Üstad Hazretleri gayri müslim sayısı beş yüze çıkarsa ihtimal sayısı da o derece artar ve iki yüz elli bin olası vaziyet olur diyor. Üstad Hazretleri bu iki yüz elli bin olası durumu bir risale halinde kaleme alıp, Tahir Paşa'ya göstermiştir. Ancak daha sonra çıkan bir yangında o risale kaybolmuştur.

"İşkal-i mantık" ve "kıyas-ı istikrâî" tabirleri, çözülmesi zor mantık işlemleri demektir. Yukarıdaki olasılık hesaplama hadisesi bunlara bir örnek olarak verilebilir.

Mantık, maksada hizmet eden bir alet ilmidir. **Maksat** iman iken, alet de mantık ilmidir. İlm-i mantık Risale-i Nur'un her sayfasında her paragrafında her cümlesinde bulunan bir ilimdir. Zaten Risale-i Nurların en mümeyyiz vasıflarından birisi mantık ve iknadır.

(1) bk. [Barla Lâhikası, \(133. Mektup\)](#)

İlave bilgi için tıklayınız:

[Ta'likat ve Kızıl İ'caz eserleri hakkında bilgi verir misiniz?..](#)